

ACHILLE VAN DEN BRANDEN

ACHILLE VAN DEN BRANDEN, OFSCHOON NOO GEEN VIJFTIO, HEEFT ALLE BOEKEN TER WERELD OELEZEN.

DINSDAG 6 OKTOBER 2009

De zeven hoofdzonden van de biografie - Hans Renders

Hans Renders, directeur van het Biografie Instituut, historicus en biograaf van Jan Hanlo en Jan Campert, peilt in dit boekje naar het wezen van een deugdelijke biografie, maar blijft steken in algemeenheden. Interessanter is de historische duiding van het begrip 'biografie'. Wat me het meest verraste: de traditie van de kritische biografie is niet in de geschiedwetenschap noch in de literatuur geworteld, maar in de periodieke pers.

De term 'biografie' in de zin van een geschiedenis van een individueel leven werd voor het eerst gebruikt door **John Dryden** in zijn voorwoord bij de Engelse vertaling van de **Parallele levens** van **Plutarchus** in 1683. Het zou nog honderdvijftig jaar duren, lees ik in **De Zeven hoofdzonden van de biografie**, voordat de moderne betekenis ingeburgerd raakte.

Onder een biografie werd tot aan het einde van de negentiende eeuw vaak een nieuwsrubriek in de krant verstaan, een lemma in een biografische encyclopedie, ja zelfs een mobiele bioscooptent waar de eerste film werden gedraaid, twee, drie of soms vierdelige biografieën maar ook het portret van twintig of vijfentwintig pagina's van een interessant gevonden persoon in een biografisch tijdschrift.

Tegenwoordig onderscheiden we twee types biografieën, de low en de high biography. De termen 'low' en 'high' slaan niet op het onderwerp (populaire en hoge cultuur) maar op de grondigheid van het bronnenonderzoek dat aan het schrijven van de biografie voorafgaat.

De *commemoratieve biografie* verschijnt meestal naar aanleiding van herdenkingen en jubilea. Mannen en vrouwen (dood of levend) die zich in het openbare leven opvallend hebben gemanifesteerd worden bedacht met een biografie die hun gecanoniseerde reputatie luister bijzet. De biografen schrijven meestal in opdracht, literaire stijlmiddelen worden royaal ingezet en de tekst is niet zelden geautoriseerd door de gebiografeerde. Eigenlijk opereren dit soort

Ene Achille van den Branden leest elke dag een boek en recenseert dat sneller dan zijn schaduw. Geheel belangeloos. Tussendoor maakt hij dagboeknotities en copypaste hij een pantheon van vergeten schrijvers bij elkaar. En er is nog meer.

INQUIRERE

Zoeken

mogelijk gemaakt door Google™

INDICES

auctores
libri
commendationes
anno domini 2009
anno domini 2008
anno domini 2007

SPECIES

artes (46)
audio et video (17)
belgica (35)
bibliotheca (49)
claustromania (11)
conjunctiones (252)
curricula (136)
desiderata (69)
diarium (79)
dixit (49)
eros (12)
ex cathedra (25)
ex-libris (36)
forma (32)

biografieën in het verlengde van de human interest-bladen. Denk aan de sportbiografietjes die door **Borgerhoff & Lamberigts** worden uitgespuwd.

De *kritische interpreterende biografie* daarentegen baseert zich op uiteenlopend bronnenonderzoek, zowel persoonsgebonden als meer indirecte bronnen. Een voorloper die de zaken zo aanpakte is **Samuel Johnson** (tijdschrift *The Rambler*); hij gebruikte niet alleen geïnstitutionaliseerde bronnen, maar ook brieven, dagboeken en informatie uit gesprekken. De kritische biograaf gaat vaak uit van een paar duidelijk omliggende onderzoeksvragen die hij in de loop van de tekst probeert te beantwoorden.

Het is niet zo dat verbeeldingskracht datgene is wat een roman onderscheidt van een kritische biografie of een geschiedkundig werk. Voorstellingsvermogen is altijd nodig om tot een synthese te komen. Wie zijn bronnen het verhaal laat structuren, schrijft Renders, ontbeert een overkoepelende visie die het materiaal bindt. Maar helemaal los van het bronnenonderzoek moet die vorm ook weer niet komen te staan. Het elementaire verschil is dat consciëntieuze non-fictieschrijvers kunnen gecontroleerd worden op hun brongebruik, romanschrijvers niet.

De geromantiseerde biografie (de *vie romancée*, die vooral in de jaren dertig furore maakte) is te beschouwen als een zeer twijfelachtige tussenvorm, waarbij de auteur vrolijk de hiaten in zijn kennis opvult met behulp van zijn fantasie, of zich vergrijpt aan de feiten om er zijn eigen verhaal mee te staven. Een biografie is geïnspireerd op de werkelijkheid, een geromantiseerde biografie exploreert in het beste geval mogelijkheden.

Tot zover niets nieuws. Wat ik wel leer van Renders is een verschil dat tot nu toe aan mijn aandacht was ontsnapt. Namelijk dat in een commemoratieve biografie de gebiografeerde eerder in zijn uniciteit bevestigd wordt. "De verzetsheld wordt meer verzetsheld, de voetballer wordt nog meer bijzonder dan we al dachten." In een kritische biografie worden figuren meer als een representant van een bepaalde tijd, omgeving of bevolkingsgroep geïnterpreteerd.

Verder verneem ik uit dit boekje dat de biografie als kritisch genre tot wasdom is kunnen komen in de periodieke pers, en zich parallel heeft ontwikkeld met de journalistiek. Belangrijk is het ontstaan van biografische tijdschriften in de achttiende en negentiende eeuw — periodieken geheel gewijd aan één persoon, zoals in Nederland de serie **Mannen van Beteekenis**. Het leven van een belangrijk persoon is natuurlijk altijd al aanleiding geweest voor een biografie of een biografische schets, met name bij zijn overlijden, maar de achttiende-eeuwse biografie zag de actualiteitswaarde in van het overlijden van een belangrijk persoon.

In tegenstelling tot encyclopedieën of biografieën in boekvorm reageerden deze lange schetsen op de actualiteit en speelden ze in op de publieke opinie.

horror (20)
informatica (24)
media (43)
memoria (6)
mens sana (42)
meta (58)
miscellanea (36)
musica (26)
opinio (515)
percussio (5)
rerum novarum (14)
retro (65)
telex (6)
terra incognita (3)
vita brevis (19)
vocabularium (2)
wikipedia (21)

OLIM

oktober 2009 (9)
september 2009 (45)
augustus 2009 (20)
juli 2009 (34)
juni 2009 (50)
mei 2009 (31)
april 2009 (45)
maart 2009 (41)
februari 2009 (22)
januari 2009 (37)
december 2008 (47)
november 2008 (32)
oktober 2008 (51)
september 2008 (46)
augustus 2008 (28)
juli 2008 (24)
juni 2008 (42)
mei 2008 (46)
april 2008 (41)
maart 2008 (40)
februari 2008 (43)
januari 2008 (30)
december 2007 (33)
november 2007 (36)
oktober 2007 (45)
september 2007 (49)
augustus 2007 (29)
juli 2007 (37)
juni 2007 (40)
mei 2007 (44)
april 2007 (77)

Biografieën konden bij leven geschreven worden, en nog belangrijker: hoefden niet per se de herdenkingstoer op.

Ook kranten gingen meer en meer biografisch werken en de actuele faam van iemand toetsen aan zijn merites en zelfs aan intieme roddels. De krant was het medium van het volk, het boek dat van de beschaafde burger. Tot de negentiende eeuw kon een 'echte' biograaf zich aan de devaluatie van zijn specialisme onttrekken door zedig en commemoratief te schrijven. Maar de trend was gezet en was niet te stoppen.

De journalistiek duidde op een democratisering van de grote biografische encyclopedieën, want de selectie van de personen die aandacht kregen in de periodieke pers was niet langer alleen afhankelijk van rang en stand maar werd steeds meer bepaald door de actualiteit.

Renders wijst voorts op de grote verstrengeling van en wisselwerking tussen journalistiek en literatuur in de negentiende eeuw (de documentaire romans van **Emile Zola** en **Anatole France**) en in de eerste helft van de twintigste eeuw (**Albert Londres**). Hij noemt ook Nederlandse voorbeelden als **A. den Doollaard**, **Max Dendermonde**, **Johan Fabricius**, **A.M. de Jong** en **Ivans**.

De moderniteit eiste snelheid en mobiliteit, en de literaire reportage kon daar nu eenmaal beter aan tegemoet komen dan de roman. Voordat de journalistiek zich begon te professionaliseren was er plaats voor schrijfvaardige avonturiers. De *flâneur salarié* concurreerde met de literaire auteur. Vooral tijdens het interbellum was het werk van de *écrivain-reporter* populair, zeker in Frankrijk.

Pierre Mac Orlan, **Joseph Kessel**, **Pierre Hamp**, **Paul Nizan**, **Roger Vailland**, **Colette**, **Blaisse Cendrars**, of **Simenon** waren in de jaren twintig en dertig van de vorige eeuw minstens zo beroemd door hun journalistieke werk in *Le Matin*, *Paris-Soir*, *Gringoire* of het nog sensationelere *Déetective* als later door de romans die ze schreven.

Renders draagt ook een aantal moderne voorbeelden aan van romans die een spel spelen met het biografische genre. Als historicus is hij opvallend mild voor een boek als **Hotel Lutetia**, viel me op. Ten slotte gaat hij in op de waarde die literatuurvorsers toekennen aan biographica om literaire teksten te duiden: de tekstgeoriënteerde aanpak van de *New Critics* en *Merlyn*, versus de opvatting dat een tekst de uiting is van een unieke persoonlijkheid, dat werk en leven dus samenvallen (**Sainte-Beuve**, *Forum...*).

In mijn jeugd heb ik vele biografieën gelezen van mijn toenmalige helden (**Kafka**, **Dostojevski**, **Camus...**), maar als twintiger is die neiging gaan liggen. Best mogelijk dat ik als veertiger de draad weer oppak. Tegenwoordig **ben ik van mening** dat een schrijversbiografie hooguit het sluitsluk kan zijn als je door het

NUTRIMENS

EGO

contact
heteronymus
frequenter allatae
quaestiunculae
jubiläum

PROPRIA LAUS

De terugkeer van iemand die lang is weggeweest: de kunstpaus.
De Groene Amsterdammer

Interessante smaak, goed geschreven, onderbouwde mening.
De Standaard

Een aanrader.
Erwin Mortier

Achille van den Branden vent zijn literaire eruditie uit op zijn welgeschreven blog.
Dirk Leyman

Ik heb geen idee wie hij is, maar hij onderhoudt in zijn eentje (of is hij er meer dan eentje?) een opmerkelijk weblog.
Chrétien Breukers

That isn't reviewing at all -- it's typing.
Truman Capote

ADAGIUM

Is anything more certain to make a book completely unintelligible than reading it slowly enough? It's like examining a mural from two centimeters away and scanning it at a rate of ten square centimetres every third day for a year, like a short-sighted slug.
Gabriel Zaid

oorspronkelijke werk van een auteur heen bent. Zelfs van favoriete auteurs zal dat nog enkele jaren op zich laten wachten. Voor het interpretatieve werk lees ik intussen liever een uitvoerig essay (**David Remnick** en co) dan een pietepouterige biografie.

(C) 2007-2009
ACHILLE VAN DEN
BRANDEN

Renders merkt terecht op dat voor wie harde data wil (geen interpretaties) er inmiddels toegankelijker bronnen zijn dan opzoekboeken. Toch ziet hij de toekomst rooskleurig in.

De vragen die we ons stellen veranderen. Naarmate er meer openbare zelfreflecties en zelfelicitaties, zoals gepubliceerde dagboeken, weblogs, radio- en televisie-interviews de publieke ruimte ingestuurd worden, neemt de behoefte aan kritische interpretatieve biografieën alleen maar toe. Meer toegankelijke informatie over privé zaken doet de vraag naar schifting van die informatie toenemen. Hoe meer egodocumenten, hoe groter de behoefte aan biografie.

De biografie was lange tijd niet meer dan een correct encyclopedisch stukje voor een belangrijk persoon; tegenwoordig staat de visie van de biograaf bovenaan. De directe feiten zijn makkelijker toegankelijk geworden, daar hebben we geen biograaf meer voor nodig. De interpretatieve biografie gaat wat dat betreft een hoopvolle toekomst tegemoet. Naarmate de journalistiek onder druk staat om meer aan human interest te doen en naarmate meer media meer over hetzelfde berichten zullen we de interpretatieve biografie harder nodig hebben.

In schrijversland is daar vooralsnog weinig van te merken. Ik mis vooral biografische essays die een tussenbalans bieden van een auteur en zijn oeuvre. Vroeger had je de *Monografieën over Vlaamse letterkunde*, de reeks *Grote ontmoetingen*, de *Profielreeks*, noem maar op. Over Vlaamse schrijvers kom je tegenwoordig alleen nog wat te weten in kletsinterviews.

- > lees een fragment uit dit boek op Prins van Denemarken
- > bibliografie in de commentaren hieronder

Hans Renders, *De zeven hoofdzonden van de biografie*
Over biografen, historici en journalisten
63 p.
Uitgeverij Bert Bakker, 2008

OPGETEKEND DOOR ACHILLE VAN DEN BRANDEN OM 13:17
RUBRIEKEN **OPINIO**